

19.7.2012

Dnro 2644/3/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

ENNALTA ILMOITTAMATON TARKASTUSKÄYNTI ESPOON KAUPUNGIN VANHUSPALVELUIDEN OSTOPALVELUYKSIKKÖÖN HOIVAKOTI VUOKSELAAN

Pöytäkirja (ilman liitteitä)

Aika: 19.7.2012

Paikka: Hoivakoti Vuoksela os., Äyräpäätie 25, 02140 Espoo

Läsnä: Hoivakoti Vuokselasta
lähihoitaja - - -
lähihoitaja (oppisopimuskoulutettava) - - -

Oikeusasiamiehen kansliasta läsnä olivat:
Esittelijäneuvos Tapio Rätty
Oikeusasiamiehensihteeri Pirkko Äijälä-Roudasmaa

TARKASTUKSEN TARKOITUS

Tarkastus tehtiin ennalta ilmoittamatta.

Tarkoituksena oli tutustua Espoon kaupungin ostopalveluna järjestämän vanhuksille tarkoitetun hoidon sisältöön ja laatuun. Tarkastuksella arvioitiin henkilöstön mitoitusta ja sen riittävyyttä sekä kiinnitettiin huomiota erityisesti asukkaiden hyvinvointiin sekä myös mahdollisiin itsemääräämisoikeuden rajoittamista koskeviin kysymyksiin. Samalla suoritettiin tilojen tarkastus.

Hoivakoti Vuoksela toimitti apulaisoikeusasiamiehelle tarkastuksen jälkeen tietoja henkilökunnan määrästä ja koulutuksesta, liitteenä.

TOIMITILAT

Hoivakoti Vuoksela on Mefys Oy:n omistama vanhushoivayksikkö, jolta Espoon kaupunki ostaa vanhusten hoiva- ja kuntoutuspalveluja pitkäaikaista hoivaa tarvitseville muistisairaille vanhuksille. Mefys Oy:n omistaa lääkäri Matti Sandström, joka toimii myös hoivakodin lääkärinä. Hoivakoti on toiminut noin 20 vuotta.

Rakennus on yksikerroksinen ja esteetön. Se sulautuu hyvin omakotialueelle kodinomaisuutensa johdosta. Talossa on osasta terassia talon seinustalle rakennettu viihtyisä viherhuone, joka pidentää helppoa ulkoilmassa oleilua. Lähes koko tontti on rakennettu kiertämän taloa terassinä, jossa vanhusten on helppo liikkua ja oleskella.

TILOJEN ESTEETTÖMYYS JA LUONNE

Hoivakoti on esteetön sekä asukashuoneiden, yhteisten ruokailu- ja oleskelutilojen sekä pihan osalta. Asukkailla on 18 potilashuonetta, joista yksi on tarkoitettu lyhytaikaiseen hoitoon.

Hoitokodin tilat ja asukkaiden huoneet olivat siistejä ja kodinomaisia lukuun ottamatta talon ainoaa kahden hengen potilashuonetta, joka oli laitospäinen. Tarkastuksen jälkeen sairaanhoitaja - - ilmoitti, että kahden hengen huonetta pyritään jatkossa muuttamaan viihtyisämmäksi ja yksityisyyttä tukevammaksi kalustus- ym. sisustusratkaisuin.

ASUKKAAT

Asukaspaikkoja oli 19. Huoneita oli 18, joista yksi kahden hengen huone ja kaikki muut yhden hengenhuoneita. Kaikki paikat olivat tarkastushetkellä käytössä. Ylipaikoille ei vanhuksia oteta.

Ympäri vuorokautisessa hoidossa olevat vanhukset ovat aiempaa iäkäämpiä, huonokuntoisempia ja kärsivät fyysisten sairauksien ohella lisääntyvässä määrin dementoivista sairauksista. Muistisairaiden asukkaiden erityistarpeet on huomioitu henkilöstöä ja taloa suunniteltaessa.

Naisia hoidettavista oli valtaosa eli 16 ja miehiä 3. Hoidettavana ei ollut kaksikielisiä vanhuksia, yksi henkilö oli Australiasta ja hänen kanssaan selvittiin englannin kielen taidolla. Jos joku asukas haluaisi puhua pelkästään ruotsia, hoitajat arvelivat, että hänenkin hoidostaan selvittäisiin kielellisesti, mutta sijoitus ei ehkä olisi tarkoituksenmukainen. Hoidossa olevien vanhusten keski-ikä oli hieman yli 80 vuotta. Hoitajat olivat sen verran uusia talossa, että he eivät ryhtyneet arvailemaan asukkaiden keskimääräistä hoitoaikaa.

HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ, MITOITUS, TYÖOLOJAT

Lukumäärä- ja koulutustiedot liitteenä. Henkilöstövahvuus oli hieman yli 0,5.

Aamuvuorossa työskentelee kolme hoitajaa ja illassa kolme hoitajaa. Normaalioloissa yksi aamu- tai iltavuorolaisista on sairaanhoitaja. Vakituisen sairaanhoitajan irtisanouduttua kesäkuussa 2012, paikka on nyt haussa ja vuoroista selvittää lähahoitajien voimin toistaiseksi. Yöllä talossa on yksi hoitaja.

Sairaslomien ja muiden lyhytaikaisten poissaolojen sijaistaminen on tapahtunut talon oman keikkavuorolistan mukaan. Kesätyöntekijöitä on saatu työvoimatoimiston kautta.

Fysioterapeutteja talossa ei ole eivätkä fysioterapia palvelut kuulu annettavan hoidon piiriin. Omaiset voivat hankkia omalla / vanhuksen kustannuksella hänelle hoivakotiin fysioterapia, kampaaja ja jalkahoitopalveluita. Tämä myös toteutuu joidenkin vanhusten kohdalla.

Uusien työntekijöiden ja sijaistyövoiman perehdytys hoidetaan siten, että hänellä on työpari yhdellä aamu- ja iltavuorolla, perehdytys- ja asiakaskansioista saa myös tietoa. Kaikista asiakkaista laaditaan erillinen elämänkaari malli, jotta hänen hoitoonsa voidaan paneutua asiakkaan taustoja ja mieltymyksiä kunnioittaen, mutta myös hänen huolensa ja pelkonsa tuntien.

Työntekijöiden käytössä ei ole erityisiä nostolaitteita, koska vanhukset ovat varsin hyvässä kunnossa fyysisesti. Vain yksi asukkaista hoidetaan lähes vuoteeseen, mutta hänetkin nostetaan liukulevyn avulla pois sängystä pyörätuoliin. Asukkaista 11 liikkuu itsenäisesti, muut tarvitsevat hoitajan ohjausta ja erilaisia liikkumista helpottavia apuvälineitä. Henkilökunta ei ollut valittanut työn fyysistä rasittavuutta.

YKSITYISYYS

Vuokselassa lähes kaikilla asukkailla oli kodinomaiset huoneet, lukuun ottamatta yhtä kahden hengen huonetta, joka oli tarkastushetkellä laitospmainen eikä siellä ollut oikeastaan muuta kuin kahden vanhuksen sängyt. Osassa huoneissa oli oma wc ja kph, osassa wc ja kph oli jaettuna kahden huoneen välissä, mutta muutaman huoneen wc ja suihku sijaitsivat käytävällä. Hoitajat eivät olleet kokeneet tätä ongelmalliseksi. Halutessa huoneet sai kalustaa oman maun mukaan ja moni oli näin tehnytkin. Huoneet eivät olleet kovin suuria. Joistaan huoneista oli ovi myös ulkoterasille, mutta se avattiin vain, jos asukkaalle tuli vieraita.

Lukuun ottamatta edellä mainittua kahden hengen huoneessa asuvia vanhuksia, vanhusten yksityisyydestä oli huolehdittu riittävästi. Tarvittaessa omaisilla on mahdollisuus yöpyä asiakkaan yhden hengen huoneessa.

Myös yksiöiden suihkutilat vaikuttivat ahtailta. Asiakkaiden käytössä ei ollut saunaa, mutta hoitajat näyttivät suuremman erillisen suihkutilan. Tila oli täynnä erilaista siivoustarviketta tarkastushetkellä. Hoitajat kertoivat, että tila voidaan tyhjentää tarpeen vaatiessa. Asukkaat suihkutettiin kerran viikossa kokonaan, ellei asiakas ollut sotkenut itseään poikkeuksellisesti. Normaalisti hygieniasta selvittiin esim. suihkutuksella vaipan vaihdon yhteydessä. Hoitokodissa ei ollut pääsääntöisesti varauduttu asiakkaisiin jotka olisivat halunneet peseytyä kunnolla päivittäin.

Tältä osin sairaanhoitaja - - - halusi korjata pöytäkirjaluonnosta, kertomalla, että isomman suihkutilan siivousvälineet olivat olleet tilassa tilapäisesti ja tila oli riittävän suuri suihkutuolin käyttöön ja tilaan pääsi sekä pyörätuolilla ja rollaattorilla. Lisäksi yksi uusi kylpyhuonetila on rakenteilla.

Sairanhoitaja - - - kertoman mukaan myös asukkaiden suihkuttaminen useammin kuin kerran viikossa on mahdollista, jos yhdessä arvioidaan hänen sitä tarvitsevan.

MAHDOLLISUUS ULKOILUUN JA HARRASTUKSIIN

Vuokselan tavoitteena on huolehtia asiakkaiden riittävästä ulkoilusta. Terassipiha ja sillä istuskelu ja puuhastelu onnistuvat lähes kaikilta kesäaikaan päivittäin. Halukkaat voivat muinakin aikoina kiertää talon terassipihaa hoitajan kanssa haastavampina vuodenaikoina. Iltavuoroon tulijoista joku on valmis lähtemään heti parin kolmen asukkaan kanssa hieman pidemmille lenkeille, jos halukkuutta riittää. Tässä pyritään huomioimaan asiakkaan toivomukset mutta myös tasa-arvo liikunta ja ulkoilupalveluihin. Myös asiointimatkat onnistuvat kun niistä on ennalta sovittu.

Talossa järjestettiin päivittäin viriketoimintaa hoitajien toimesta. Tähän kuului joka päivä kävelyä ja kevyttä jumppaa. Myös leivontaa, bingoa ja maalausta oli mahdollista harrastaa. Päivälehteä luettiin asukkaille satunnaisesti kuitenkin vähintään kerran viikossa ja vanhuksen ja hoitajien väliseen vuorovaikutukseen riitti päivittäin muutenkin aikaa. Myös juhlapyyhiä vietettiin asukkaiden ja heidän omaistensa kanssa. Varsinaisia omaisteniltoja ei järjestetty Vuokselassa erikseen.

Tarkastushetkellä oli yksi asukas omaisensa kanssa pihalla istuskelemassa ja keskustelemassa.

Vanhuksilla on mahdollisuus kotilomailuun. Sen kustannukset eivät kuulu Vuokselan palveluihin. Joillain vanhuksilla on käytössään kaupunkikortti (SHL tai VPL-matkat).

RUOKAILU

Aamupala valmistetaan itse ja vanhuksilla on mahdollisuus nauttia aamupala herättyään klo 7-10 välillä, joten asiakkaan oma uni- ja ruokailurytmi säilytetään. Leivät ja maidot ym. leikkeleet ja kahvileivät tilataan valmistajalta ja muu ruoka tulee valmiina lämpöpakkauksissa. Lounas ja päivällinen pyritään nauttimaan yhdessä.

Myös yöhoitajalta saa tarvittaessa leipää ja mehua.

ASIAKKAAN ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUDEN RAJOITUKSET

Rajoituksia ei ole tällä hetkellä käytössä kellään. Sängyn laidat nostetaan ylös, jos siihen on tarve.

Unilääkkeitä oli käytössä tarpeen mukaan, mutta ei läheskään kaikilla. samoin rauhoittavia käytetään vähän. Asiakkaiden terveydenhuollosta vastaa hoitopaikan omistava lääkäri. Tämä järjestelmä oli hoitajien mielestä toiminut.

Suurimmalla osalla asiakkaista on vaipat. Tästä huolimatta asiakkaat vessatetaan hoitajien kertoman mukaan säännöllisesti heti aamusta ja aina ruokailujen yhteydessä sekä ennen nukkumaan menoa. Tarvittaessa myös yöhoitaja vessattaa asiakkaan tai vaihtaa vaipan. Vaippoja oli saatu hoitajien mielestä aivan riittävästi vanhusten tarpeeseen Espoon kaupungilta.

SAATTOHOIDON JÄRJESTELYT

Asiakkaiden saattohoito järjestetään heidän omassa yhdenhengen huoneissaan. Hoitajat eivät tieneet, kuinka kahden omaisia vailla olevan kahden hengen huoneessa asuvan asukkaan saattohoito järjestettäisiin, ellei lyhytaikaista hoitoa vaativien asukkaiden yksi huone olisi tuolloin vapaana. Hoitoresursseja voidaan lisätä saattohoidon aikana tarpeen vaatiessa. Saattohoitovaiheet ovat olleet varsin lyhytkestoisia ja tällöin on riittänyt, että hoitajat järjestävät enemmän aikaa tälle asukkaalle. Omaisilla on mahdollisuus osallistua. Kivun hoitoon on kiinnitetty erityistä huomiota.

MUISTUTUKSET

Muistutuksia (sosiaaliasiamies/potilasasiamies) ei yksikön toiminnasta ollut tehty.

TOIMENPITEET

Tarkastuksen johdosta apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin kiinnitti Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystoimen huomiota seuraavaan seikkaan.

Ympäri vuorokautisessa hoidossa olevat vanhukset ovat aiempaa iäkkäämpiä, huonokuntoisempia ja kärsivät fyysisten sairauksien ohella lisääntyvässä määrin demensioivista sairauksista. Nämä haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt eivät kykene itse huolehtimaan perus- ja ihmisoikeuksistaan eivätkä oikeudestaan hyvään hoitoon, hoivaan ja arvokkaaseen kohteluun.

Vanhusten pitkäaikaista hoivaa ja huolenpitoa järjestettäessä tulee kiinnittää huomiota annettavan hoidon ja huolenpidon laatuun. Oikeus yksityisyyteen, asumiseen ja hoidon turvallisuus ja sen merkityksellisyys, asiakkaan kohtelu sekä vanhuksen sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitäminen sekä muu iäkkään henkilön tavanomaiseen elämään kuten esimerkiksi ulkoiluun ja asiointiin osallistuminen ovat eräitä järjestettävien palvelujen laatuun vaikuttavia tekijöitä.

Vuokselan hoivakodissa ei ollut fysioterapeuttia kaikkien asiakkaiden käytössä, vaikka vanhukset olivat varsin hyväkuntoisia fyysisesti. Yksilölliset kuntoutusohjelmat parantaisivat vanhusten hyvinvointia, ja fysioterapeutista olisi varmasti hyötyä myös työntekijöille. Hoitokodissa tarjottava fysioterapeutin ohjaama liikunta ja vanhusten kunnan seuranta on apulaisoikeusasiamies Sakslinin käsityksen mukaan osa hyvää vanhusten hoivapalvelua. Koska lähes kaikissa muissa nyt tarkastetuissa Espoon tehostettua vanhustalupalvelua tarjoavissa hoivakodeissa tätä palvelua oli tarjolla, Sakslin piti vanhusten yhdenvertaisen kohtelun kannalta ongelmallisena, että Vuokselasta tämä palvelu puuttuu. Sakslin pyytää selvittämään, voiko Espoon sosiaalitoimi vaikuttaa tähän asiaan vanhusten yhdenvertaisuuden takaamiseksi? Kuten muissakin tarkastetuissa hoivakodeissa hän kiinnitti myös Vuokselan huomiota vanhusten ulkoilun lisäämiseen eri vuodenaikoina.

Tarkastuksella on kiinnitetty huomiota myös suihkutilojen ahtauteen ja ankeuteen verrattuna muihin yksityisiin palveluntuottajien vastaaviin tiloihin. Myös suihkussa auttaminen useammin kuin kerran viikossa tai tarpeen vaatiessa on osa hyvää vanhustenhoivapalvelua, jos vanhus tai hänen omaisensa tätä toivovat ja vanhus on näin säännöllisesti toiminut ennen hoivakotiin joutumistaan.

Tämä pöytäkirja lähetetään Hoivakoti Vuokselaan sekä Espoon kaupungin sosiaalitoimelle. Pöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Pirkko Äijälä-Roudasmaa
oikeusasiamiehensihteeri